

**ПРОГРАМА РОЗВИТКУ
НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ІНСТИТУТУ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НАПрН УКРАЇНИ
на 2026-2030 роки**

ВИКЛИКИ

Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, зокрема її глава 9 «Інтелектуальна власність», передбачає поступове впровадження європейських стандартів у сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності. Цей процес триває та вже має певні результати, однак залишається актуальним завданням, що потребує подальшого наукового супроводу та підтримки.

Відповідно до чинної Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки у розділі «Пріоритетні напрямки фундаментальних та прикладних наукових досліджень у галузі права» питанням правової охорони та захисту прав інтелектуальної власності присвячено окремий підрозділ 1.14. У ньому визначено 36 пріоритетних напрямів і завдань для наукових досліджень у цій сфері.

Науковці Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності НАПрН України здійснювали відповідну роботу щодо реалізації визначених завдань, проте результати атестації із рівнем «В» свідчать про потребу в подальшому вдосконаленні системи організації дослідницької діяльності та підвищенні її ефективності.

Динамічні зміни у національному законодавстві у сфері інтелектуальної власності та суміжних галузях зумовлюють необхідність регулярного оновлення наукових пріоритетів і адаптації дослідницьких програм до сучасних правових реалій. Зростає й значення експертизи у сфері штучного інтелекту та правового регулювання його використання, адже цифрова трансформація суспільства формує нові правовідносини та потенційні виклики у сфері добросовісної конкуренції.

Умови воєнного стану створюють додаткові завдання, пов'язані зі збереженням кадрового потенціалу, забезпеченням безперервності наукових досліджень, інтеграцією у міжнародний науковий простір і пошуком нових джерел фінансування. Сукупність цих чинників визначає доцільність розроблення оновлених стратегічних підходів до модернізації Інституту та його інституційного розвитку.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Метою Програми є посилення наукового потенціалу Інституту, його трансформація в інтеграційний майданчик для співпраці науковців, дослідників і практиків у сфері права інтелектуальної власності, а також розвиток партнерств із провідними міжнародними центрами.

Для цього необхідним є здійснення заходів за такими напрямками:

- створення нових дослідницьких треків, пов'язаних із цифровими технологіями та застосуванням штучного інтелекту у сфері інтелектуальної власності;
- активізація міжнародної кооперації та участі у грантових програмах (Erasmus+, Horizon Europe, MSCA);
- розвиток науково-видавничої діяльності з орієнтацією на сучасні стандарти наукової комунікації;
- сприяння проведенню експертиз у сфері авторського права, суміжних прав і правового регулювання штучного інтелекту;
- організація регулярних освітніх заходів (семінарів, тренінгів тощо);
- розширення академічної мобільності через візитинг-програми та міжнародні стажування.

I. ОРГАНІЗАЦІЯ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Для підвищення результативності наукової діяльності Інституту доцільним є удосконалення системи планування та моніторингу виконання науково-дослідних завдань. Пропонується послідовне впровадження таких заходів:

1. Запровадження індивідуальних планів роботи для науковців, які міститимуть завдання та орієнтовні строки їх реалізації, що сприятиме підвищенню прозорості планування дослідницької діяльності.

2. Регулярне подання коротких звітів про результати виконання досліджень, що забезпечить ефективний внутрішній моніторинг прогресу наукових робіт.

3. Формування внутрішньої системи оцінювання діяльності науковців, з урахуванням таких показників, як індексація у Google Scholar, кількість публікацій у міжнародних наукометричних базах (Scopus, Web of Science тощо), участь у наукових заходах та міжнародних проектах.

4. Розширення співпраці з міжнародними експертами та іноземними науковими установами для обміну досвідом, реалізації спільних досліджень та підвищення академічної мобільності.

5. Підтримка молодих науковців шляхом створення сприятливих умов

для їхньої наукової активності, участі в грантових програмах і міжнародних дослідницьких проектах.

6. Систематичний аналіз кадрового складу, з урахуванням вікової структури, рівня кваліфікації, наукового ступеня, досвіду участі в наукових програмах і публікаційної активності.

7. Розвиток академічної мобільності шляхом розширення можливостей для стажувань, візитинг-програм та короткотермінових дослідницьких візитів.

II. ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

З метою посилення наукового потенціалу Інституту та його інтеграції у міжнародний дослідницький простір доцільним є реалізація низки стратегічно важливих кроків, спрямованих на системний розвиток наукової діяльності::

1. Розширення дослідницьких програм у нових сферах, зокрема в галузях штучного інтелекту, Big Data, біотехнологій, екологічних інновацій і цифрових авторських прав. Це сприятиме зміцненню міждисциплінарного підходу та відповідатиме сучасним тенденціям розвитку науки.

2. Активізація міжнародного наукового співробітництва через участь у спільних дослідницьких проектах і заходах, зокрема у межах програм ЄС (Horizon Europe), BOIB (WIPO), IP Office та через укладання меморандумів про співпрацю з університетами Німеччини, Польщі, США та інших країн.

3. Створення аналітичних центрів (think tanks) при Інституті для підготовки аналітичних матеріалів, policy papers і експертних висновків, які стосуватимуться питань удосконалення законодавства у сфері інтелектуальної власності, цифрових прав і правового регулювання штучного інтелекту.

4. Розвиток програм стажувань і наукових обмінів, зокрема через запровадження власних програм, що передбачатимуть коротко- та довготривалі дослідницькі візити.

5. Формування нового напрямку досліджень “AI & IP”, який охоплюватиме питання авторського права, патентування рішень із використанням штучного інтелекту, а також проблематику добросовісної конкуренції у сфері патентного права.

6. Розвиток освітніх ініціатив, зокрема організація щорічної міжнародної Літньої школи «AI & IP» за участю експертів IP Office, WIPO, EUIPO, BCLT, а також створення навчальної платформи «IP Learning Hub».

7. Проведення щорічних науково-практичних заходів, зокрема міжнародної конференції пам'яті Л. І. Работягової, що сприятиме збереженню наукових традицій та розвитку дискусійної культури в межах фахової

спільноти.

III. ОРГАНІЗАЦІЯ ВИДАВНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розвиток видавничої діяльності Інституту є важливим чинником посилення його наукової репутації, розширення міжнародної присутності та забезпечення ефективної комунікації з науковою спільнотою. У цьому контексті доцільно зосередити увагу на таких напрямках:

1. Розширення тематики наукових видань Інституту, зокрема шляхом включення до неї актуальних проблем інтелектуальної власності, цифрової економіки, інноваційного розвитку, права штучного інтелекту та суміжних сфер.

2. Підвищення якості редакційного процесу через впровадження сучасних стандартів рецензування (double-blind peer review), посилення редакційної етики, а також залучення до редакційних колегій вітчизняних і міжнародних експертів.

3. Оновлення статусу Інституту як суб'єкта видавничої діяльності та поступова трансформація журналу «Теорія і практика інтелектуальної власності» у сучасне електронне наукове видання. Доцільним є здійснення заходів із його просування у міжнародних наукометричних базах (Scopus, Web of Science), що сприятиме підвищенню видимості українських досліджень у світовому науковому просторі.

4. Поглиблення співпраці з міжнародною науковою спільнотою через підготовку тематичних спецвипусків і спільних публікацій за участю партнерських університетів та дослідницьких центрів.

IV. ЕКСПЕРТНА ТА КОНСУЛЬТАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Розвиток експертного та консультативного потенціалу є одним із важливих напрямів діяльності Інституту, який сприятиме підвищенню його авторитету, посиленню практичної спрямованості наукових досліджень і формуванню якісної експертної підтримки у сфері інтелектуальної власності.

З метою реалізації цього напрямку пропонуються такі кроки:

1. Створення Експертного центру з авторського права та суміжних прав, який здійснюватиме проведення науково-правових експертиз і підготовку висновків для судів, адвокатів, органів прокуратури та інших державних і правозастосовних інституцій. Це сприятиме формуванню узгодженої практики застосування законодавства у сфері інтелектуальної власності та підвищенню

рівня довіри до науково-правових досліджень.

2. Розвиток практико-аналітичного напрямку діяльності, зокрема шляхом підготовки експертних висновків, policy papers і рекомендацій для органів державної влади з питань удосконалення законодавства у сфері інтелектуальної власності, цифрових прав і правового регулювання штучного інтелекту.

3. Запровадження нового виду експертизи (використання штучного інтелекту в наукових дослідженнях), з метою формування науково обґрунтованих підходів до оцінки таких робіт і забезпечення дотримання принципів академічної доброчесності.

V. ОРГАНІЗАЦІЯ АСПІРАНТУРИ, ДОКТОРАНТУРИ ТА СПЕЦРАДИ

Розвиток системи підготовки наукових кадрів є стратегічним завданням Інституту, адже саме якість освітньо-наукових програм, рівень аспірантури та ефективність роботи спеціалізованих рад визначають перспективи формування нового покоління дослідників у сфері інтелектуальної власності.

Аспірантура

Розширення освітньо-наукових програм для здобувачів третього рівня вищої освіти (PhD) за актуальними спеціальностями у галузі права, зокрема 081 «Право», а також розроблення спільних програм з іншими закладами вищої освіти у суміжних напрямках, пов'язаних із цифровими технологіями, штучним інтелектом та інноваційною економікою.

Розвиток міждисциплінарних досліджень на перетині права, економіки, інформаційних технологій та біоетики, що сприятиме формуванню комплексного бачення сучасних правових процесів.

Розширення можливостей академічної мобільності для аспірантів, включаючи стажування у закордонних наукових установах і дослідницьких центрах.

Підтримка публікаційної активності аспірантів шляхом стимулювання підготовки статей у фахових виданнях, індексованих у міжнародних базах даних Scopus і Web of Science.

Докторантура

Відкриття докторантури за спеціальностями 12.00.01 – Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень, – та 12.00.07 – Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право, – є логічним кроком у розвитку наукового потенціалу Інституту.

По-перше, ці спеціальності забезпечують науково-методологічну основу

для комплексного осмислення сучасних трансформацій у сфері права інтелектуальної власності, що дедалі частіше перетинається з проблематикою публічного управління, інформаційного права, цифрових технологій та етики штучного інтелекту.

По-друге, Інститут має достатній кадровий потенціал для реалізації таких програм, зокрема наявність досвідчених науковців із відповідними науковими ступенями, значний досвід у керівництві дисертаційними дослідженнями, а також активну участь у міжнародних наукових ініціативах і експертних проєктах.

По-третє, відкриття докторантури сприятиме формуванню власної наукової школи у сфері інтелектуальної власності, цифрового та інформаційного права, що дозволить розширити можливості підготовки висококваліфікованих науковців нового покоління та забезпечити спадкоємність наукових традицій.

По-четверте, у межах визначених спеціальностей передбачається концентрація досліджень на таких актуальних напрямках, як:

- 1) концептуальні основи правового регулювання інтелектуальної власності у цифрову добу;
- 2) теоретичні та історико-правові аспекти розвитку правової охорони результатів творчої діяльності;
- 3) адміністративно-правові засади управління інноваційними процесами;
- 4) правові моделі регулювання штучного інтелекту та інформаційної безпеки.

Відкриття докторантури дозволить забезпечити системність наукових досліджень, посилити роль Інституту як профільного центру правової науки у сфері інтелектуальної власності та сприятиме інтеграції української правової науки у європейський та світовий дослідницький простір.

Спеціалізована вчена рада

Створення спеціалізованої вченої ради для присудження наукового ступеня доктора наук за вищезазначеними спеціальностями з орієнтацією на підтримку новітніх наукових досліджень.

Залучення висококваліфікованих науковців, включно з міжнародними експертами, для забезпечення об'єктивності та якості експертизи дисертацій.

Дотримання сучасних стандартів академічної доброчесності та прозорості, зокрема впровадження антиплагіатної перевірки, відкритих наукових дискусій і можливості онлайн-трансляцій захистів.

VI. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МАТЕРІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Модернізація організаційної структури та матеріально-технічної бази Інституту спрямована на підвищення ефективності науково-дослідної роботи, розвиток нових напрямів досліджень, посилення міжнародної інтеграції та раціональне використання ресурсів.

Інституційні ініціативи

Доцільним є:

- 1) оновлення підходів до роботи Центру правового забезпечення розвитку науки і технологій шляхом його трансформації у Центр експертизи у сфері штучного інтелекту;
- 2) розгляд можливості створення громадської організації «Штучний інтелект» з метою розвитку прикладних досліджень та залучення додаткових ресурсів.

Розвиток цифрової інфраструктури

Створення електронного репозитарію наукових праць Інституту, що забезпечить відкритий доступ до результатів досліджень, підвищить їхню видимість і цитованість у міжнародному просторі.

Оновлення офіційного вебсайту з актуалізацією інформаційних розділів, зокрема щодо фундаментальних тем наукових досліджень, новинної стрічки та англійської версії для розвитку міжнародного співробітництва.

Міжнародне співробітництво та грантова діяльність

Розширення міжнародної взаємодії передбачає:

- 1) укладання меморандумів про співпрацю з провідними міжнародними інституціями у сфері інтелектуальної власності (WIPO, EUIPO, EPO, USPTO, а також науковими центрами ЄС і США);
- 2) активну участь у грантових програмах та міжнародних консорціумах (Horizon Europe, Erasmus+, WIPO Academy Projects), що сприятиме фінансовій стабільності та зміцненню наукової бази Інституту.

Модернізація наукового простору

З метою створення сучасного середовища для наукової та освітньої діяльності доцільно розглянути можливість оновлення офісного простору Інституту як науково-освітньої установи, зокрема щодо забезпечення

аудиторного фонду для роботи з аспірантами та проведення міжнародних заходів.

Передбачається поступове формування інноваційного робочого простору за моделлю research hub, який передбачатиме:

інтеграцію лабораторних, аналітичних і навчально-освітніх зон;

впровадження сучасної цифрової інфраструктури для проведення онлайн-досліджень, семінарів і міжнародних конференцій;

створення відкритого простору для міждисциплінарної взаємодії – «наукового камбузу», що поєднуватиме функції робочого середовища та платформи для колективної творчої роботи, сприятиме розвитку культури відкритої науки (open science).

Претендент на посаду директора

Науково-дослідного інституту

інтелектуальної власності НАПрН України,

Д.Ю.Н., С.Н.С

Валерій ПОЛЮХОВИЧ